

Bogumiła FRĄSZCZAK
Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu

RYZIKO BŁĘDU W PRACY EGZAMINATORA

Egzaminator oceniający prace uczniów w humanistycznej części egzaminu gimnazjalnego musi wykazać się dużą spostrzegawczością, skrupulatnością, koncentracją, odpornością psychiczną i fizyczną, nie mówiąc o doskonałym przygotowaniu merytorycznym (niezbędna wiedza z różnych dziedzin objętych egzaminem). W związku z tym pracuje pod dużą presją, co powoduje powstanie ryzyka błędu w punktowaniu kolejnych prac uczniów. Na podstawie sformułowanych przez przewodniczących uwag, dotyczących przebiegu prac w 36 zespołach egzaminatorów, wniosków wynikających z analizy ankiet wypełnionych przez egzaminatorów oraz spostrzeżeń członków komisji rozpatrujących podania uczniów lub ich rodziców o powtórne sprawdzenie pracy można określić sytuacje, kiedy dochodzi do pojawienia się możliwości popełnienia błędu przez egzaminatora. Wszystkie poniższe spostrzeżenia odnoszą się do egzaminu gimnazjalnego (część humanistyczna) przeprowadzonego w maju 2004 r.

1. NAKŁADANIE SIĘ RÓL

Egzaminator jest również nauczycielem i czasem zdarza się, że głównie występuje w tej roli w trakcie oceniania prac egzaminacyjnych. Jeśli jest liberalny, usprawiedliwia ucznia sytuacją egzaminu i w związku z tym pomija błędy, interpretuje wypowiedzi na jego korzyść (dopowiada to, co uczeń miał na myśli), „dopasowuje” kryteria do odpowiedzi. Zdarzało się również, że egzaminator nie dostrzegał umieszczonej nad schematem punktowania uwagi: *Jeśli w zadaniach punktowanych 0-1 wśród odpowiedzi poprawnych pojawiają się odpowiedzi niepoprawne uczeń otrzymuje 0 pkt za zadanie* i zaliczał poprawną odpowiedź, którą sam wyszukiwał spośród niepoprawnych.

Natomiast w przypadku, gdy egzaminator jest surowym nauczycielem często przyjmuje on postawę „myśliwego” i nastawia się głównie na wyszukiwanie błędów, pomijając walory wypowiedzi ucznia. Szczególnie niekorzystna staje się dla ocenianego sytuacja, gdy napisze pracę w sposób niekonwencjonalny, np. podejmie polemikę z tezą rozprawki. Takie przypadki przez „egzaminatora-myśliwego” oceniane są jako prace nie na temat. Ponadto często uznaje on za poprawne tylko takie sformułowania, które zostały podane w schemacie punktowania zadań krótkiej odpowiedzi, nie biorąc pod uwagę faktu, że umieszczony nad nimi zapis *np.* oznacza tylko przykładowe wypowiedzi, w związku z tym mogą pojawić się inne, również poprawne. W jednym i drugim przypadku egzaminator podchodzi do pracy ucznia subiektywnie, gdyż jako nauczyciel widzi ucznia, a nie jego pracę. Dostrzega zatem w niej zbyt dużo lub zbyt mało, co nie sprzyja obiektywizmowi. Spostrzeżenia przewodniczących zespołów

i weryfikatorów merytorycznych pozwalają na stwierdzenie, że egzaminatorzy częściej wcielają się w rolę egzaminatora-myśliwego.

2. ZBYTNI PEWNOŚĆ

Ryzyko błędu w tym przypadku pojawia się wtedy, gdy egzaminator zbyt zaufa swojemu doświadczeniu. Zdarza się to nauczycielom, którzy poprawili już wiele prac i dobrze znają zasady poprawności językowej. W pamięci zachowali różne poprawne i niepoprawne konstrukcje. Wydaje im się, że za każdym razem potrafią bezbłędnie wskazać błąd językowy, interpunkcyjny czy ortograficzny. Tymczasem okazuje się, że brak czujności powoduje najczęściej ich pomijanie. Jeśli czasem pojawia się jakaś wątpliwość, egzaminator jest skłonny ją bagatelizować (to nie jest rażący błąd) lub tylko domniemywać, że ma do czynienia z błędem (wydaje się, że jest to błąd). Wielu egzaminatorów nie traktuje słownika jako ostatecznej instancji rozstrzygającej ich wątpliwości.

3. BRAK PEWNOŚCI

Niebezpieczny jest również brak pewności, występujący często u młodych egzaminatorów lub nauczycieli innych przedmiotów niż język polski. Brak doświadczenia powoduje, że popadają oni w skrajności. Nie zauważają błędów lub wskazują ich zbyt wiele, niekiedy też źle je klasyfikują. Jest to niewątpliwie problem wielu początkujących egzaminatorów, dlatego przewodniczący i merytoryczni weryfikatorzy powinni im poświęcić więcej uwagi.

4. BŁĄD PAMIĘCI

Dotyczy on stosowania schematu punktowania do zadań krótkiej odpowiedzi oraz kryteriów do zadań rozszerzonej odpowiedzi. Podczas sprawdzania pierwszych prac egzaminatorzy szczegółowo zapoznają się ze schematem punktowania i kryteriami.

Średnio każdy z nich ocenia około 80 zestawów egzaminacyjnych. Kiedy pojawia się zmęczenie, egzaminator czasem przywołuje z pamięci określone kryterium, gdyż jest pewien, że właśnie w tej zapamiętanej wersji je dotychczas stosował. Odnosi się to zwłaszcza do odpowiedzi poprawnych, typowych (zadania krótkiej odpowiedzi) oraz kryteriów tematu i kompozycji w zaproszeniu i rozprawce.

Inny błąd pamięci pojawił się wtedy, gdy uczniowie masowo udzielali niepoprawnych odpowiedzi. W zadaniu 23 polecenie brzmiało:

Podaj wiek, w którym miały miejsce wydarzenia wspomniane przez Podkomorzego.

Poprawną odpowiedzią był wiek XVIII, uczniowie jednak wymieniali wiek XIX. Egzaminatorzy po poprawieniu kilkunastu prac ze złą odpowiedzią nie przyznawali punktu również za odpowiedź właściwą. Nastąpiło w tym przypadku nałożenie się na siebie informacji i zbytne zaufanie pamięci.

5. MYLENIE KRYTERIÓW

Do wypunktowania zadań rozszerzonej odpowiedzi (zaproszenie i rozprawka) egzaminatorzy otrzymują dwa zestawy kryteriów. Jedne z nich przeznaczone są dla uczniów dyslektycznych i różnią się liczbą dopuszczalnych błędów ortograficznych i interpunkcyjnych oraz odrębnym punktem przyznawanym za czytelny zapis.

Dla porównania:

1. Uczeń standardowy — zaproszenie

Ortografia i interpunkcja	Przestrzega poprawności ortograficznej i interpunkcyjnej (dopuszczalny 1 błąd ortograficzny i 1 błąd interpunkcyjny).	0-1 pkt
---------------------------	---	---------

Uczeń z dysleksją

Ortografia i interpunkcja	Przestrzega poprawności ortograficznej i interpunkcyjnej (dopuszczalne 2 błędy ortograficzne i 2 błędy interpunkcyjne).	0-1 pkt
---------------------------	---	---------

2. Uczeń standardowy — rozprawka

Pisze poprawnie pod względem interpunkcyjnym. (dopuszczalne 3 błędy).	0-1 0—3 bł. — 1 pkt 4 bł. — 0 pkt
Pisze poprawnie pod względem ortograficznym.	0-2 0 bł. — 2 pkt 1 bł. — 1 pkt 2 bł. — 0 pkt

Uczeń z dysleksją

Pisze poprawnie pod względem interpunkcyjnym. (dopuszczalne 4 błędy).	0-1 pkt
Pisze poprawnie pod względem ortograficznym. (dopuszczalne 4 błędy).	0-1 pkt
Zapis umożliwia komunikację.	0-1 pkt

Egzaminatorzy często myślą te kryteria i poprawiają prace uczniów dyslektycznych według kryteriów przeznaczonych dla uczniów standardowych. Można tego uniknąć, jeśli egzaminatorzy będą rozpoczynać punktowanie prac od zestawów uczniów z dysleksją

Należy zatem uświadomić sobie, że na sprawność i skuteczność pracy egzaminatora mogą mieć wpływ różne czynniki, które powodują, że niezależnie od posiadanej wiedzy i umiejętności popełnia on błędy w ocenianiu. Starożytni twierdzili — *errare humanum est*, przyznając ludziom prawo do pomyłek. Warto jednak wiedzieć, co jest ich źródłem i jak im zapobiegać, aby zminimalizować ryzyko pojawienia się błędów w przyznawaniu punktów za wypowiedzi ucznia.